Itä-Suomen yliopisto kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta 169/2025 vp. Itä-Suomen yliopisto lausuu hallituksen esityksestä kunnioittavasti seuraavaa:

LÄHTÖKOHDAT

(1) Voimassa oleva arkistolaki on säädetty 1990-luvun alussa eikä sen perusratkaisuihin ole tehty muutoksia, vaikka tietosuojaa ja tiedonhallintaa koskevaa sääntelyä on uudistettu vuosikymmenten aikana useaan kertaan. Tässä suhteessa yliopisto pitää uudistusta tarpeellisena.

(2) Itä-Suomen yliopisto pitää valitettavana, ettei lausuttavana oleva arkistointilakiehdotus pidä sisällään tutkimustietoaineistojen arkistointia koskevia säännöksiä. Poliittisten linjausten ja tutkimusrahoitusehtojen mukaisesti tutkimustietoaineistojen tulisi olla uudelleenkäytettävissä tieteellistä tutkimusta varten. Tästä syystä projektiluonteisten tutkimusryhmien ja yksittäisten tutkijoiden tulisi voida toimittaa laillisilla perusteilla tutkimustietoaineistonsa säilytettäväksi sellaiselle organisaatiolle, johon sovelletaan arkistointilakia.

(3) Yliopistoille ei ole säädetty varsinaista tutkimustietoaineistojen arkistointitehtävää. Toisaalta ei ole realistista, että tutkimusryhmä tai tutkija pystyisi huolehtimaan tutkimustietoaineistojen arkistoinnista sen jälkeen, kun aineistoa ei enää käsitellä varsinaista tieteellistä tutkimusta varten. Puolestaan yliopiston hallussa tutkimustietoaineistot kuuluvat sovellettavan yleislainsäädännön perusteella viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, tiedonhallintalaki) piiriin. Niin ikään yliopistot asemoituvat tutkimustietoaineistojen arkistoinnin yhteydessä rekisterinpitäjän asemaa, mutta tähän asetelmaan ei ole olemassa voimassa olevaa sääntelyä eikä rekisterinpitäjyyttä voida tällä tavalla myöskään määritellä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen perusteella, koska yliopistolla ei ole toimivaltaa määritellä tutkijoiden tutkimustietoaineistojen arkistointitarvetta.

(4) *Itä-Suomen yliopiston näkemyksen mukaan perustuslain 16 §:n 3 momentin tieteen vapauden perusoikeuteen sisältyvän tieteellisen tutkimuksen vapauden edistämiseksi ja turvaamiseksi olisi välttämätöntä, että tutkimustietoaineistojen arkistointiin sekä arkistossa olevien aineistojen hallintaan olisi täsmällinen sääntely.*

(5) Toisaalta tarkoituksenmukaisena ei voida pitää sitäkään, että Kansallisarkisto ryhtyy arvioidaan tutkimustietoaineistojen arkistointitarvetta, koska kysymys on viranomaistoiminnan ulkopuolella muodostuvista tietoaineistoista. Tämä tulisi jättää tiedeyhteisön ja arkistoinnista vastaavan rekisterinpitäjän oman

arvioinnin varaan, johon vaikuttaa paitsi tietosuojasääntely, mutta myös tiedeyhteisön arvio tutkimustietoaineiston hyödynnettävyydestä myöhempää tutkimusta varten. Tällainen sääntely pitäisi kuitenkin asianmukaisesti valmistella valtioneuvostossa hyvää lainvalmistelutapaa noudattaen.

(6) Itä-Suomen yliopisto kiinnittää myös sivistysvaliokunnan huomiota siihen, että arkistointilakiehdotus ja sen perustelut ohjaavat asiakirjojen arviointia ja hallintaa asianhallintakeskeisesti. Tutkimustietoaineistoja tai yliopistoissa opetuksen yhteydessä muodostuvia tietoaineistoja ei voida hallinnoida asianhallintaan sidotusti.

(7) Tutkimustietoaineistojen arkistointia koskevat kysymykset ja ongelmat ovat olleet valtioneuvoston tiedossa jo pitkää (ks. Tiedonhallinnan lainsäädännön kehittämislinjaukset, valtiovarainministeriön julkaisuja 37/2017 sekä Arkistolain esiselvitys –työryhmän raportti 23.6.2020 (OKM/47/040/2019).

KANSALLISARKISTON ROOLI

(8) Hallituksen esityksen yleisperusteluissa (s. 7) todetaan, että ”Niin sanottu välivaiheen arkistointi eli arkistoitujen tietojen hallinta ja säilytys viranomaisen ylläpitämässä arkistossa ennen siirtoa lopulliseen arkistoon eli Kansallisarkistoon on yksi merkittävä vastuu ja sääntelyn kohde. Se on keskeinen osa asiakirjallisen tiedon elinkaarta”. Esityksessä korostetaan myös Kansallisarkiston tarpeita arkistoinnissa ja arkistoitujen tietojen antamisessa.

(9) *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää huomiota siihen, että 1. lakiehdotuksessa ei ole säädetty siitä, että Kansallisarkisto olisi kaikkien viranomaistoiminnassa muodostuvien arkistoitavien asiakirjojen arkistoviranomainen.* Esimerkiksi yliopistoilla, kunnilla, hyvinvointialueilla ja itsenäisillä julkisoikeudellisilla laitoksilla ei ole mitään velvollisuutta toimittaa Kansallisarkistoon arkistoivaksi asiakirjoja. Käytännössä näissä julkisyhteisöissä on joko arkistoinnista vastaava viranomainen (arkistoviranomainen) tai muu arkistoinnista vastaava toiminto. Kansallisarkisto on ehdotettavan lain perusteella edelleenkin valtion arkistoviranomainen, joka ei kuitenkaan kaikilta osin vastaa jatkossakaan kaikesta valtionhallinnossa muodostuvien asiakirjojen arkistoinnista, vaan arkistoviranomaisia on käytännössä myös valtion virastoissa ja laitoksissa.

(10) Itä-Suomen yliopisto pitää tarpeellisena, että sivistysvaliokunta vielä arvioi, missä määrin 1. lakiehdotuksen Kansallisarkiston arkistossa olevien tietojen hallintaa ja tietojen antamista, kuten katseluyhteyden avaamista, koskevaa sääntelyä voidaan soveltaa myös muihin arkistoinnista vastaaviin viranomaisiin sekä muihin arkistoja ylläpitäviin toimijoihin, kuten yliopistoihin.

(11) Hallituksen esityksen mukaan ”Kansallisarkistolle ehdotettu määräysvalta tulee vaikuttamaan liiketoimintamahdollisuuksiin, esimerkiksi sähköisen arkistoinnin muoto ja tähän muotoon tietojen muuttaminen, vaikuttaa siihen, miten yrityk-

set kehittävät arkistointiratkaisuja". *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ei ole arvioitu Kansallisarkiston määräyksenantovaltuuksien suhdetta EU:n sisämarkkinasääntelyyn. Kansallisen viranomaisen tietojärjestelmiin kohdistuvat määräykset vaikuttavat EU:n sisämarkkinoiden toimintaan. Siten missä tahansa asiassa kansallisesti ei voida säätää viranomaisille toimivaltuuksia asioissa, joilla voi olla vaikutuksia sisämarkkinoihin. Itä-Suomen yliopisto pitää erityisen ongelmallisen avoimena lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentin määräyksenantovaltuutusta, jonka laajuutta ei edes avata säännöksen perusteluissa. Näin avoin määräyksenantovaltuus suhteessa markkinoihin tai käytössä oleviin tietojärjestelmiin ei ole täysin ongelmaton perustuslain 80 §:n kannalta katsottuna.*

(12) Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 22 §:ssä säädettäisiin Kansallisarkistolle arviointitehtävä. Ehdotuksesta jää jossain määrin epäselväksi, onko arviointitehtävä laillisuusvalvontaa vai enemmänkin tiedonhallintayksikköihin kohdistuvaa ohjausta. Lakiehdotuksen 22 §:n 2 momentti viittaa enemmänkin laillisuusvalvontaan. Kansallisarkiston toimivaltaa ei ole rajoitettu arviointitehtävässä samalla tavalla kuin tiedonhallintalaissa tiedonhallintalautakunnalla. Arviointitehtävään sisältyvä toimivalta ulottuisi "viranomaisiin", joista rajautui ulkopuolelle vain 5 §:n 1 momentin perusteella eduskunta ja sen virastot. *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, että arviointitehtävään liittyvä laillisuusvalvonnallinen toimivallan käyttö olisi tullut arvioida huolellisesti suhteessa itsenäisiin julkisoikeudellisiin laitoksiin sekä itsehallinnollisiin yhteisöihin. Ehdotus on myös ongelmallinen suhteessa oikeuskanslerinvirastoon, kun otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan vakiintunut kannanotto valtioneuvoston oikeuskanslerin valtiosääntöisestä asemasta (esim. PeVL 14/2018 vp).*

KANSALLINEN ARKISTOTIETOVARANTO

(13) Kansallisen arkistotietovarannon määritelmä sisältyy 1. lakiehdotuksen 6 §:ään. Pykälä ei kuitenkaan sisällä varsinaista säännöstä arkistotietovarannon käyttötarkoituksesta erityisesti kun otetaan huomioon, ettei arkistointia koskevan käsitteen määritelmä (2 §) pidä sisällään käyttötarkoituksen määrittelyä. Lakiehdotuksen 19 §:ssä säädettäisiin arkistotietovarannon käsittelyn tarkoituksesta silloin, kun Kansallisarkisto käsittelee henkilötietoja. Tältä osin ehdotus on laadittu vaivalloiseksi.

(14) Kansallinen arkistotietovarantoa ja arkistointia koskeva sääntely merkitsee EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn sallimista arkistointikäyttötarkoituksessa silloin, kun tietoja käsitellään arkistotietovarannossa. Lakiehdotuksen 19 §:n mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittelykieltoa ei sovel-

lettaisi kansalliseen arkistotietovarantoon sisältyvien henkilötietojen käsittelyyn. *Itä-Suomen yliopiston näkemyksen mukaan ehdotus on valtiosääntöisesti ongelmallinen monin osin.*

(15) Lakiehdotuksen 19 §:n 1 momentin sanamuoto vapauttaisi kaikki kansallisessa arkistotietovarannossa olevat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot asetuksen kieltosäännelyn piiristä. Sanamuoto sallisi siten erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn varsin laajasti, kunhan niitä käytettäisiin arkistotietovarannosta. Myös tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 1 momentin 8 kohta sallii erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn arkistokäyttötarkoituksessa. Lausuttavana oleva arkistointilakiehdotus jää kuitenkin epäselväksi, millä perusteella ja voidaanko kieltosäännelystä poiketa myös muissa kuin kansallisessa arkistotietovarannossa. Itä-Suomen yliopisto pitää tärkeänä, että arkistointilaki olisi tältä osin yleinen siten, että siinä sallittaisiin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen arkistointi tiedonhallintayksiköissä.

(16) Lakiehdotus merkitsee siten erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen keräämisen sallimista kansalliseen arkistotietovarantoon. Edelleen ehdotus merkitsee tietojen käsittelyn sallimista asiakirjoissa olevien henkilötietojen käsittelyyn toissijaisiin käyttötarkoituksiin. Lakiehdotus ei esimerkiksi millään tavoin rajoita Kansallisarkiston toimivaltaa päättää arkistoitavista arkaluonteisista tiedoista. Esitys on siten merkityksellinen perustuslain 10 §:n kannalta katsottuna.

(17) Itä-Suomen yliopisto kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, että lakiehdotus ei sallisi kaikkien valtiosääntöoikeudellisesti arvioiden arkaluonteisten tietojen käsittelyä.

(18) Perustuslakivaliokunta on katsonut tietosuojalainsäädännön uudistamisen jälkeen edelleen lausuntokäytännössään eräät henkilötiedot tietosuoja-asetuksen 9 artiklan tarkoittamien erityisten henkilötietoryhmien ohella kuuluvan valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteisiin tietoihin. Tästä syystä tällaisten tietojen käsittelyn sallimisesta on säädettävä erikseen nimenomaisesti laissa.

(19) Perustuslakivaliokunnan vakiintuneiden kannanottojen mukaan luonnollisen henkilön yksityiskohtaiset maksu/tilitiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin (esim. PeVL 48/2018 vp ja PeVL 10/2022). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että viranomaisepäily rikoksesta on valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteinen tieto (PeVL 51/2018 vp ja PeVL 60/2018 vp). Edelleen perustuslakivaliokunnan mukaan henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia kuvaavien ja niihin rinnastuvien tietojen käsittely muodostaa sellaisia riskejä ja uhkia yksityisen perusoikeuksille, että mainitut tiedot on syytä lähtökohtaisesti rinnastaa arkaluonteisiin tietoihin (ks. PeVL 15/2018 vp). Niin ikään perustuslakivaliokunta on pitänyt arkaluonteisina tietoina lapsen tuen tarvetta, tukitoimia ja niiden toteuttamista koskevia tietoja sekä lapsen henkilökohtaisten

ominaisuuksien arviointia koskevia tietoja sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (PeVL 17/2018 vp). Myös diakoniatyön tietoja on pidetty arkaluonteisina (PeVL 4/2020 vp). Ilmeisesti näitä arkaluonteisia tietoja ei saisi käsitellä kansallisessa arkistotietovarannossa tai muussakaan arkistossa, koska niiden käsittelyä ei ole erikseen sallittu.

(20) Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön (ks. esim. PeVL 51/2018 vp) mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään, joten erityisen perusoikeusherkkään lakiehdotukseen tulee sisällyttää yleissäännös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kohdistuvasta välttämättömyysvaatimuksesta. Vaihtoehtoisesti sääntelyssä on ilmettävä pykäläkohtaisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyteen sitova säännös. Tosiasiallista välttämättömyysedellytyksen täyttymistä on pidetty säätämisjärjestyskysymyksenä (PeVL 15/2018 vp).

(21) Yleisesti ottaen arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn valtiosääntöinen välttämättömyysedellytysrajoituksen tulee olla paitsi lakiteknisesti toteutettu oikeaoppisella tasolla, mutta sen tulee myös käytännössä tarkoittaa henkilötietojen käsittelyn rajoittamista riittävillä kontrolleilla välttämättömään (PeVL 21/2025 vp).

(22) *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, ettei 1. lakiehdotuksessa ole millään tavalla esitetty täsmällisiä ja tarkkarajaisia säännöksiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tai arkaluonteisten tietojen käsittelylle eikä käsittelyä ole tällä tavalla rajattu välttämättömään. Itä-Suomen yliopiston näkemyksen mukaan arkistokäyttötarkoitus ei muodosta yksin mitään perustetta sille, että tässä käyttötarkoituksessa käsiteltävien tietojen sääntely jäisi perustuslakivaliokunnan kannanotoista poiketen yleisluonteisen sääntelyn varaan esimerkiksi ilman tosiasiallisia välttämättömyyskontrolleja. Voimassa oleva arkistolaki on säädetty aikana, jolloin arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevat sääntelyvaatimukset eivät olleet nykyisenkaltaisia, joten aiemman lain sääntelyratkaisut eivät muodosta pohjaa nyt säädettäväksi ehdotetulle laille.*

(23) Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, PeVL 1/2018 vp, PeVL 14/2017 vp) ottanut kantaa erityisesti arkaluonteisten tietojen käyttöön muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Perustuslakivaliokunnan mukaan näissä tilanteissa voidaan tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia toissijaisiin käyttötarkoituksiin. Tällainen sääntely ei saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi. *Lakiehdotuksessa ei ole huomioitu perustuslakivaliokunnan kannanottoja toissijaisesta käsittelystä ja siihen liittyvistä sääntelyvaatimuksista.*

(24) Kansallinen arkistotietovaranto merkitsee laajan ja keskitetyn henkilötietojen käsittelyn sallimista tietokannasta. Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (esim. PeVL 15/2018 vp, PeVL 13/2016 vp).

(25) Perustuslakivaliokunta on katsonut, että arkaluonteisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta (esim. PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp ja PeVL 14/2009 vp). *Tätä arviota ei ole tehty hallituksen esityksessä.*

(26) Hallituksen esityksen 1. lakiehdotus 19 § ei sisällä mitään suojatoimia koskevia säännöksiä arkaluonteisten henkilötietojen käsittelylle. Pykälän 3 momentissa käytetään arkistotietovarannossa olevien tietojen käyttöympäristön yhteydessä vahvikesanaa ”tietoturvallinen”, mutta tälle tietoturvallisuudelle ei ole säädetty mitään tarkempia vaatimuksia. Muissa sääntely-yhteyksissä tällaiselle käyttöympäristölle on säädetty erityisiä vaatimuksia. Perustuslakivaliokunta (PeVL 48/2025 vp) on hiljattain kiinnittänyt suojatoimia koskevan sääntelyn avoimuuteen ja vahvikesanojen käyttöön huomiota. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että lakiehdotuksen suojatoimia koskevien säännösten tulisi olla konkreettisia ja muuhun sovellettavaan sääntelyyn nähden erityisiä, jos näillä vaatimuksilla halutaan korostaa esimerkiksi säännöksessä mainittuja tietoturvallisuuden teknistä korkeatasoisuutta. *Itä-Suomen yliopiston näkemyksen mukaan 1. lakiehdotus ei täytä edellä esitettyjä vaatimuksia suojatoimista säätämisestä.*

(27) Hallituksen esityksessä viitataan myös potilastietojen ja terveystietojen arkistointiin. *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää huomiota siihen, että Kansallisarkiston hallussa potilasasiakirjat ovat julkisuuslain tarkoittamia viranomaisen asiakirjoja, joten niiden käsittelyyn ja suojatoimiin ei sovelleta potilasasiakirjojen käsittelyä ja suojaamista koskevia säännöksiä. Tältä osinkin sääntelyssä tulisi olla tarkemmat suojatoimia koskevat säännökset, kuten potilasasiakirjojen osalta on säädetty. Potilasasiakirjat ovat oikeuskäytännön mukaan hallintoviranomaisen hallussa viranomaisen asiakirjoja (ks. esimerkiksi KHO 2021:9 ja 2023:112).*

HALLITUSVALLAN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT

(28) Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 5 §:n 4 momentin mukaan ”mitä 2 luvussa säädetään viranomaisen asiakirjasta, sovelletaan myös muihin lainsäädäntö- tai hallitusvaltaa käyttävälle elimelle sen tehtävien johdosta saapuneisiin ja sen toiminnan yhteydessä laadittuihin asiakirjoihin.” Momentin perusteluissa muun muassa selostetaan ”hallituksen arkistoa” koskevista valtioneuvoston kanslian omaksumista lakiin perustumattomista käytännöistä. Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 55) esitetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta

annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) sisältöön liittyviä tulkintoja, joilla ilmeisesti on tarkoitus ohjata ei pelkästään nyt lausuttavana olevan 1. lakiehdotuksen säännösten, mutta myös julkisuuslain tulkintaa. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota lakiehdotusten perustelujen tulkintaa ohjaaviin vaikutuksiin (PeVL 31/2025 vp).

(29) Lakiehdotus ei sisällä sääntelyä, jonka perusteella hallitusvaltaa käytettäessä muodostuvien asiakirjojen tiedonsaantioikeus määräytyy. Tällaiset asiakirjat ovat kuitenkin julkisuuslain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen hallussa ja ne on luovutettu sille sen tehtäviin ja toimialaan kuuluvassa asiassa. Tässä suhteessa lähtökohtana lienee kuitenkin, että näihin asiakirjoihin sovelletaan julkisuuslakia.

(30) Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan myös julkisuuslain 5 §:n 4 momenttiin, jossa hallituksen esityksessä väitetään säädetyn tutkimuslupamenettelystä. Julkisuuslaki ei kuitenkaan sisällä tutkimuslupamenettelyä koskevia säännöksiä. *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää huomiota siihen*, että perustuslakivaliokunta (PeVL 52/2022 vp, s. 4) on todennut, että tieteelliseen tutkimukseen kohdistuvat lupamenettelyt rajaavat perustuslain 16 §:n 3 momentissa tarkoitettua tieteen vapautta. Tästä syystä tieteen vapautta rajoittavan sääntelyn tulee olla myös täsmällistä ja tarkkarajaista. Luvan myöntämisen ja epäämisen perusteiden on ilmettävä laista täsmällisesti. Julkisuuslaki ei sisällä tällaista sääntelyä. *Edellä todettu osoittaa, että hallitusvaltaa koskevien asiakirjojen arkistointia koskeva sääntely yhdistettynä julkisuuslain sääntelyyn muodostuu valtiosääntöisesti ongelmalliseksi.*

(31) Itä-Suomen yliopisto pitää tarpeellisena, että tällaisten asiakirjojen tiedonsaantia koskevaa sääntelyä tarkennetaan, koska tiedoilla on merkitystä vapaalle ja riippumattomalle tieteelliselle tutkimukselle ja siihen tiedonsaannille. Muutenkin tällaiset asiakirjat ovat merkityksellisiä sananvapauden käyttämiselle hallitusvallan käyttöä kohtaan. Asiakirjat ovat siten merkityksellisiä perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta katsottuna, joten tiedonsaanti ja sen rajaaminenkin tulee tapahtua mainitun perusoikeussäännöksen mukaisesti.

(32) Itä-Suomen yliopisto viittaa myös ”hallituksen asiakirjojen” tiedonsaantia, arkistointiperustetta ja tiedonhallintaa koskevan sääntelyn epäkohtiin ja valtiosääntöisiin ongelmiin, joita on käsitelty tieteellisessä artikkelissa ”Hallituksen asiakirjat – Onko niitä?”. Artikkelin mukaan valtioneuvoston kanslian omaksumat käytännöt ovat lakiin perustumattomia sekä perustuslaissa säädettyjen asiakirjajulkisuuden, viestintäsalaisuuden ja lakisidonnaisuuden säännösten kannalta ongelmallisia: https://www.edilex.fi/artikkelit/25049

ASIAKIRJOJEN LUOKITTELU

(33) Hallituksen esityksen perustelujen (s. 23) mukaan ”Riskinä on myös, että aineistoja siirtävä viranomainen merkitsee salassapitoa tai henkilötietoluonnetta osoittavat metatiedot ai-

neistolle puutteellisesti. Keskeinen vaatimus asiakirjojen sähköiselle siirtämiselle Kansallisarkistolle on se, että siirtävä organisaatio tuntee aineiston ja sen erityispiirteet riittävän hyvin ja määrittää aineiston henkilötietoluonteen ja mahdollisen salassapidon ohjeiden mukaan aineiston metatietoihin.”

(34) *Itä-Suomen yliopisto kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, ettei missään ole säädetty eikä arkistointilaissakaan ehdoteta säädettäväksi asiakirjojen luokittelusta mitään. Perustuslakivaliokunta on muutoinkin todennut, että erilaiset salassapitomerkinnät ja turvallisuusluokittelumerkinnät ovat informatiivisia (PeVL 73/2018 vp). Koska lakiehdotus ei sisällä asiakirjojen luokittelusta mitään, ei tällaista voida myöskään asettaa vaatimukseksi asiakirjojen arkistointikelpoisuudelle. Lisäksi Kansallisarkisto ei voi vedota näihin lakiin perustumattomiin luokittelumerkintöihin ratkaistaessa tiedonsaantia arkistossa olevista viranomaisen asiakirjoista. Kansallisarkisto kantaa vastuun siitä, että se antaa sen hallussa olevat arkistoidut asiakirjat tiedonsaantioikeuksien mukaisesti kulloinkin sovellettavaan lakiin perustuen.*

MUUTA

(35) Hallituksen esityksessä (s. 30) käsitellään erilaisissa kansallisissa keskitetyissä tietovarannoissa olevien tietojen arkistointia sekä suunnitelmia, joissa arkistointi tapahtuisi näistä keskitetyistä tietovarannoista.

(36) Itä-Suomen yliopisto kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että osa esimerkiksi korkeakoulusektorin tiedoista kopioidaan keskitettyyn valtakunnalliseen tietovarantoon, mutta alkuperäiset asiakirjat ovat säilytettävänä korkeakoulujen omissa tietojärjestelmissä.

(37) Arkistoinnissa korostetaan vahvasti todistusvoimaisuutta. Suunnitelmat tietojen siirtämisestä valtakunnallisista tietovarannoista arkistoon on sinällään kannatettavaa, mutta se edellyttäisi uudenlaisia tietojärjestelmäratkaisuja, joissa alkuperäiset asiakirjat ja muut tallenteet jo alun perinkin tallennetaan valtakunnallisiin tietovarantoihin. *Kopiotietojen arkistointi on omiaan heikentämään arkistoivien asiakirjojen todistusvoimaisuutta, joka voi myös vaarantaa arkistoitavien asiakirjojen käyttökelpoisuuden arkistosta.*

YHTEENVETO

Itä-Suomen yliopisto pitää 1. lakiehdotusta monin osin ongelmallisena tutkimustietoaineistojen arkistointia koskevien säännösten puutteen vuoksi, mutta erityisesti lakiehdotuksen puutteiden, jotka liittyvät perustuslaista johtuvista sääntelyvaatimuksista.